

เทศน์เช้า วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ความจำเป็นเราต้องใช้ก็ต้องใช้ เวลาเราอยู่กับโลกมันก็ต้องเป็นโลก คนเราเกิดมาจากโลกนะ มนุษย์เกิดมาจากโลกทั้งหมดเลย แต่เราเกิดมาแล้วถ้าเราไม่เจอธรรมะ เราก็เวียนไปตามกระแสโลก แล้วเราไม่เข้าใจว่าโลกเป็นอย่างไร เราก็อยู่กับโลกไปอย่างนั้น

ธรรมะเป็นธรรมชาติ มันก็เป็นธรรมชาติอันนี้ เป็นธรรมชาติ แต่คนเข้าไปรู้ธรรมชาติไม่ได้ ถ้าคนเข้าไปรู้ธรรมชาติไม่ได้ นี่รู้แต่ทางวิทยาศาสตร์ ธรรมชาตินี้เรารู้สภาวะแบบนั้น แต่ความเป็นไปนี้เรารู้สภาวะแบบนั้นไม่ได้ โลกต้องการควบคุมธรรมชาติ ต้องการความเป็นอยู่เป็นสุข เป็นสบาย ความเป็นอยู่เป็นสุขเป็นสบาย เหมือนกับร้านอาหาร เราไปร้านอาหารไหน ถ้าร้านอาหารไหนมันสกปรก เราก็ไม่อยากจะเข้า ถ้าร้านอาหารไหนมันสะอาด เราก็อยากจะเข้า

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่มีมันเป็นธรรมชาติๆ มันก็เป็นธรรมชาติสภาวะแบบนั้น แต่เราไม่เข้าใจว่ามันสะอาดหรือมันสกปรก เราไม่เข้าใจใจ สภาวะมันเป็นไป มันต้องเป็นไป ธรรมชาติมันเกิดขึ้น เวลาเกิดพายุฝน ถ้าเกิดพายุฝนขึ้นมา ถ้าเป็นการเพาะปลูกมันก็เป็นประโยชน์ แต่ถ้าเขาทำธุรกิจ เขาไม่ต้องการให้ฝนตก เขาก็ไม่ต้องการเวลาอย่างนั้น สิ่งที่มีมันขัดแย้งกันอยู่ในสังคมอันนั้น สังคมนั้นนะ ถึงว่าอาหารมันสกปรกหรือไม่สกปรก เราก็ไม่เข้าใจ

คูสิ คูอย่างพระเราวชมาแล้วอาหาร ๑๐ อย่าง เนื้อสัตว์ ๑๐ อย่างที่ไม่ให้ฉัน เนื้อเสือโคร่ง เนื้อหมา เนื้องู ไม่ให้ฉัน แล้วสิ่งที่โลกเขาว่ากัน เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามาก อย่างปลาดิบ อาหารญี่ปุ่น เขามีราคาแพงมาก สิ่งที่มีราคาแพงมาก นี่เนื้อดิบพระห้ามฉัน สิ่งที่มีราคาแพงเพราะเป็นเนื้อดิบ แต่มันก็มีนะ ในสมัยพุทธกาลเวลาพระเสด็จเข้า ต้องกินเลือดสดๆ ไปตามร้าน ไปตามตลาด ไปขอเลือดสดเขากิน กินแล้วให้ผีที่มันเข้าสิงพระองค์นั้นได้กินใจ ได้ให้ผ่อนคลายไป ไม่อย่างนั้นมัน

จะทุกข์ยากมาก อย่างไม่เป็นอาบัติ สิ่งที่ว่าเวลาขเว้นไว้เวลาผีเข้า เวลาสิ่งที่ว่าเวทนาแก่กล้า สิ่งนั้นกินได้ กินได้เพื่อบรรเทาอย่างนั้น แล้วก็แก้ไขกันไป

นี่ก็เหมือนกัน กิเลสในหัวใจของคน เวลาเขาว่าการแต่งตั้งพระสังฆราชมันเป็นอยู่ ๒ ประเด็น ประเด็นหนึ่งคือการริษยา ประเด็นหนึ่งคือการวัดครั้งหนึ่ง กรรมการครั้งหนึ่ง เขาว่าของเขาย่างนั้น เพราะอะไร เพราะใจของเขาเป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าใจของผู้ที่สะอาดแล้ว ความอิจฉาริษยามันจะมาจากไหน ความอิจฉาริษยามันมาจากกิเลสทั้งหมดใช่ไหม

คนเราถ้าอิจฉาริษยา ริษยามันก็ต้องแข่งดีสิ แต่นี่ใครไปแข่งดีด้วยล่ะ เพราะมันไม่มีความดีในโลก มันเป็นความดีและความชั่ว มันเป็นของโลกเขา เราข้ามพ้นจากความดีและความชั่ว คือสภาวะธรรมตามที่เป็นจริงที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ ความที่มันละเอียดอ่อน เห็นไหม คุณค่าของอาหารปลาดิบ ทุกคนเห็นมันมีคุณค่ามาก และทุกคนอยากกินมากเพราะมันมีราคาแพง แต่ของเรามันกินไม่ได้หรือ เพราะมันเป็นเนื้อดิบ สิ่งที่เป็นเนื้อดิบกินไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน ความที่จะเป็นอิจฉาริษยามันจะมาจากไหน เพราะอะไร เพราะธรรมมันไม่ไปกินสภาวะแบบนั้น มันไม่ต้องการหรือ ลากสักการะของโลกเขา สิ่งนั้นเป็นเรื่องของโลกเขา ครูบาอาจารย์ไม่ต้องการสิ่งนั้น เพราะความอิจฉาริษยามันจะไม่เกิดเป็นสิ่งนั้น แต่ความเป็นธรรมต่างหาก ความเป็นธรรมที่ว่า ถ้าโลกเขาเป็นสภาวะแบบนั้น โลกเขากินกันเพื่ออาหารของเขา มันมีคุณค่าทางโลกเขา นั่นเขาว่าเป็นสิ่งที่โลกเขาห่อหุ้ม เห็นไหม ถึงบอกโลกใจ โลกมันห่อหุ้มทะเยอทะยานกันว่าสิ่งเป็นสิ่งที่ยาก มันถึงแสวงหาสิ่งนั้นกันขึ้นมา แต่มันหาสิ่งนั้นแล้วมันได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา เพราะมันเป็นการบำรุงตัดหาความทะยานอยาก

ตัดหาความทะยานอยาก คืออยากได้ อยากใหญ่ อยากโต แล้วพยายามบำรุงบำเรอมัน กิเลสมันไม่มีเมื่อพอ แต่ในเมื่อตัวเองมีตัดหาความทะยานอยากอย่างนั้น แล้วปิดกั้นคนอื่นไม่ให้เขามีส่วน เห็นไหม เวลาคนอื่นเขาจะมีส่วนนะ บอกว่าอันนี้เป็นการอิจฉาริษยา อิจฉาริษยาเพราะอยากเข้าไปแก่งแย่งสิ่งที่เป็นเนื้อดิบนั่นไง

แต่ของเรานี้แล้วแต่ธรรมวินัยก็บอกแล้วว่าห้ามฉัน ห้ามเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งนั้น พระขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ให้ประพฤติปฏิบัติ ธรรมวินัยนั้นแต่งตั้งขึ้นมา แต่งตั้งธรรมจากในหัวใจนั้น ถ้าหัวใจนั้นประพฤติปฏิบัติได้ธรรมขึ้นมาแล้ว ไม่ต้องมีใครแต่งตั้ง ไม่ต้องมีใครถอดถอน จะแต่งตั้งจะถอดถอนไม่ได้ แม้แต่วิญญูะก็ยังแต่งตั้งถอดถอนสิ่งไม่ได้ ถ้าใจมีธรรมแล้ว

จะเกิดจะตายสภาวะแบบไหนเป็นอกุปปิธรรม มันตามกับใจดวงนั้นไป มันจะไม่มี ความเสื่อม ไม่มีความสลาย

แต่ในเมื่อสิ่งที่เป็นเนื้อดิบ สิ่งที่เป็นเรื่องของโลกเขา ถ้าเป็นเลือดสดๆ เป็นพวกฝัดดิบมันต้องกินสิ่งสดๆ นั้น แต่นี้เป็นเนื้อดิบที่เราปรุงเราแต่งขึ้นมา ให้มันเป็นที่อาหารของมนุษย์ อาหารคนที่กินแล้วมันจะมีรสชาติ แต่เวลาเรามองกัน ทางภาคอีสานเวลาเขากินเนื้อดิบขึ้นมาบอกว่ามันเป็นพยาธิในตับ มันเป็นอะไร เราก็ใคร่ครวญว่าวิทยาศาสตร์มันก็คิดใคร่ครวญได้ เห็นว่าเป็นสภาวะแบบนั้นได้

แต่ความเป็นจริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ให้ยุ่งกับสิ่งนี้เลย สิ่งนี้เราไม่ให้ยุ่ง แม้แต่โลกเขายังเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นความผิดความถูกได้ แล้วธรรมมันจะไม่เห็นความผิดความถูกนั้นหรือ ถ้าเห็นความผิดความถูกนั้น เห็นไหม ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม สงวนรักษาสิ่งนี้ไว้ใจ ธรรมมันละเอียดอ่อนมาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ว “จะสอนใครได้หนอ จะสอนใครได้หนอ” แล้วถ้ามันเป็นสภาวะธรรม มันลึกซึ้ง ลึกซึ้งจนโลกมองไม่เห็น โลกถึงไม่มีโอกาสได้รับรู้สิ่งนี้ใจ แล้วถ้าสิ่งนี้มันเป็นความจริง มันต้องเปิดเผย

สิ่งที่เปิดเผย เห็นไหม ถ้าน้ำก็คือ น้ำ น้ำมันก็คือ น้ำมัน โลกเขาก็รู้กันว่าน้ำกับน้ำมันมันเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์คนละส่วนกัน น้ำมันมันเข้าเครื่องยนต์กลไกได้ แต่น้ำ ใช้ดำรงชีวิตก็ได้ ใช้กับสิ่งที่เป็นอุตสาหกรรมต่างๆ ก็ได้ สิ่งนี้ น้ำเป็นประโยชน์ การใช้ประโยชน์สิ่งนั้นมา แต่ในเมื่อมันเป็นสภาวะแบบนั้น ใครต่างหากที่ไปรู้เรื่องน้ำนั้น เรื่องน้ำกับน้ำมันใครไปรู้ สิ่งนี้น้ำกับน้ำมัน ถ้าไม่มีใครไปใช้น้ำ ไม่มีใครไปทำประโยชน์มัน มันจะเป็นประโยชน์ได้ไหม มันก็เป็นสภาวะของมันตามสภาวะแบบนั้นตามสภาวะของเขา แต่คนที่เอาน้ำมาใช้ เอาน้ำมันมาใช้ นั้นมันเป็นประโยชน์ขึ้นมา คนที่ไปเอาน้ำกับน้ำมันมาใช้นั้นคืออะไร? นั่นคือใจใจ ใจที่รับรู้สิ่งที่เป็นสภาวะธรรม

นี่ก็เหมือนกัน สภาวะธรรมที่เกิดขึ้น สิ่งที่เป็นธรรมวินัย การศึกษา ใจก็ศึกษาไป ศึกษาไป ศึกษาในการจะใช้น้ำนั้นหรือจะใช้น้ำมันนั้น ถ้าใช้น้ำมันนั้นเผาตัวเอง มันก็จะเป็นสิ่งที่ว่าต้องตายไปโดยความทุกข์ยาก แต่น้ำมันนั้นเราไปใช้เป็นการอุตสาหกรรม เพื่อประโยชน์กับตัวเราเอง มันจะเป็นประโยชน์กับเรา

นี่ก็เหมือนกัน ตัณหาความทะยานอยาก สิ่งที่ต้องการความทะยานอยากใช้ให้เป็นลบ มันก็จะลบกับตัวมันเอง แต่ถ้ามันใช้ให้เป็นประโยชน์ เห็นไหม อยากในการประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติต้องเปิดกว้างสิ สิ่งที่เปิดกว้างคือให้พระได้ประพฤติปฏิบัติ แต่มีกรอบไง กรอบว่าต้องมีกรอบมีกฎหมาย กฎหมายกรอบอันนี้มันเป็นที่มนุษย์สร้างขึ้นมา สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมามีตัวมันไปขัดกับธรรมวินัย ใจของผู้ที่สะอาด คือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสะอาดบริสุทธิ์วางสิ่งไว้เพื่อประโยชน์ เพื่อประโยชน์ เห็นไหม

ในธรรมวินัยตั้งแต่เริ่มเรื่องทาน ศีล ภavana สิ่งที่คุณจะทำภavana ภavanaนี้มันต้องมีอำนาจวาสนา ความพอใจ สละเป็นสละตายนะ เวลาประพฤติปฏิบัติ งานของเรา เรื่องสละเป็นสละตายนี้น้อยมาก เพราะทำกันไป ยกเว้นแต่ว่าสิ่งที่ว่าไม่เข้าใจ ดึงสิ่งนั้นไม่ได้ มันเกิดอุปสรรคขึ้นมา นั่นส่วนหนึ่ง แต่อย่างนี้เราสละตายนะ สละเพื่อความเป็นไปของเรา สละเพื่ออะไร เพราะกิเลสมันเอาตายมาหลอกเราไงว่า “ถ้าทำอย่างมันจะตายนะ ทำสิ่งนี้เราจะพิการนะ เราจะเป็นไปไม่ได้”...มันต้องเอาชนะตนเองไง สิ่งที่จะชนะตนเอง คนเองคืออะไร? คนเองคือหัวใจดวงนี้ หัวใจดวงนี้มีกิเลสอยู่ ความคิดมันก็เป็นกิเลสทั้งหมด แต่ต้องพลิกอันนี้ขึ้นมาให้เป็นมรรคไง สิ่งที่เป็นมรรคคือพยายามตัดแปลงมัน พยายามทำสิ่งที่ว่ากดถ่วงมัน แล้วชำระมัน ฆ่ามันให้ได้ ถ้าชำระได้ อันนี้มันเปิดกว้างออกมา แต่โลกมองไม่เห็นสิ่งนี้ไง ทำไมต้องทรมาน ต้องทุกข์เข็ญใจ

ถ้าสิ่งนั้นมันมีนะ มันมีการประพฤติปฏิบัติของพระป่าเราออกประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันถึงได้ผลของเราขึ้นมา แต่การประพฤติปฏิบัติของเราปัจจุบันนี้ต้องสะดวก ต้องสบาย ต้องทำให้มันเป็นรูปแบบ แบบแผนขึ้นมา แล้วก็เขียนเป็นกฎหมายขึ้นมา บังคับขึ้นมา มันเป็นการหลอกตัวเองไง หลอกตัวเองแล้วจะหลอกกิเลสได้อย่างไร กิเลสมันอยู่ในหัวใจของเรา กิเลสมันอยู่ในหัวใจของเรา มันก็เอาสิ่งนี้มาเป็นรูปแบบ สิ่งนี้เป็นรูปแบบได้การประพฤติปฏิบัติแล้ว เราได้เป็นชาวพุทธ เราประพฤติปฏิบัติธรรม ประพฤติปฏิบัติธรรมแล้วมันต้องได้ผลขึ้นมา

ถ้าประพฤติปฏิบัติธรรมแล้วได้ผลขึ้นมา มันต้องเป็นการสละ เป็นการละวาง เป็นการที่ว่าสิ่งนี้เปิดกว้างให้กับอนุชนรุ่นหลัง รุ่นหลังจะก้าวเดินแบบนี้ แต่ไม่ใช่ขีดขอบขึ้นมาให้กฎหมายมันแคบลงๆ ไง แคบลงว่าเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ เป็นเรื่องของโลกเขา โลกเขากฎหมายเป็นอย่างนี้ แล้วก็ถูกต้องตามโลก ว่าบัญญัติถูกต้องตามกฎหมาย ถูกต้องตามกฎหมาย แล้วเป็นไปไม่ได้ไง

พระจะอยู่ปากก็ไม่ได้นะ พระเรามันก็มีสิ่งที่ไปทำความผิดพลาดไว้มันก็มีมาก แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ถ้าเมื่อคนคนหนึ่งทำผิด จะปิดกั้นทุกๆ คนไม่ให้ทำอย่างนั้นเป็นไปไม่ได้ คนที่ทำถูกต้องก็มี คนที่ทำผิดก็มี สิ่งที่ทำผิด เห็นใหม่ เขามีเจตนาชั่วร้าย เขาก็ทำความชั่วร้ายสำหรับตัวเอง ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเพื่อตัวเอง ก็เลศพาหลงก็ได้ สิ่งที่หลงไป หลงไปถ้ามันพลิกกลับมา คนเราซื้อสัตย์กับตัวเอง มันจะย้อนกลับเข้ามา ให้เข้ามาเห็นกิเลสของตัวเอง สิ่งที่ทำหลง แล้วพยายามคิดแปลงตนให้เข้ามาในหัวใจให้ได้

ถ้าสิ่งนี้มันเป็นอาหารของโลก โลกยังเลือก ยังต้องแสวงหา แล้วสิ่งที่เป็นธรรม พวกเราตาไม่สว่างเหมือนครูบาอาจารย์หรือ ครูบาอาจารย์ตาสว่าง สิ่งนั้นท่านถึงต้องสงวนรักษาไว้ สิ่งที่ต้องสงวนรักษาไว้ให้มันเป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรมนะ เริ่มต้นจากนับ ๑ ๒ ๓ ๔ ไปเรื่อยๆ นะ สิ่งเริ่มต้นผิด มันก็จะผิดไปมหาศาล ผิดไป จนบิดเบือนหลักความจริงของธรรมวินัยได้ ถ้าบิดเบือนหลักความจริงของธรรมวินัยได้ ถึงต้องนับกันที่หนึ่งนี่ หนึ่งนี่ผิด เรามองกันว่ามันเป็นความเล็กน้อย สิ่งนี้ควรจะปล่อยมันไปเพื่อตัดแปลงกันไปข้างหน้า เพื่อแก้ไขไปข้างหน้า

นั่นนะ เป็นการเข้าทางเขา เพราะเขาต้องการสิ่งนี้ ต้องการว่าเริ่มต้นก็ต้องถูกต้องไป แล้วจะคิดแปลงสิ่งไป จะต้องการไปข้างหน้าอีกมหาศาลเลย ถ้ามันเป็นไปได้นะ เราจะต้องมีหลักของเรา ธรรมและวินัยนี้เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางไว้ เป็นศาสดาของเรา ถ้าเราเป็นชาวพุทธ เราจะเคารพองค์ศาสดาของเรา เราต้องเคารพธรรมวินัย แต่เรื่องโลกเขาจะบิดเบือนไปขนาดไหน มันก็ขอให้บิดเบือนของเขาไป เขาจะบิดเบือนไปโดย พรบ.สงฆ์ สิ่งที่เป็น พรบ.สงฆ์ นี่บิดเบือนเพื่อจะให้เข้าหลักของเขา เพื่อความสงบสุข มันก็โลกเป็นใหญ่ไฉน

ถ้าธรรมเป็นใหญ่มันต้องเปิดกว้างสิ เวลาเราเปิดกว้าง “ทำไมต้องเป็นแบบนี้”...เป็นแบบนี้สิ เพราะอะไร เพราะถ้าอยู่เริ่มต้นมันเป็นการจัดฉากให้เราเห็นก่อน เวลาเราเชื่อใคร เราก็เชื่อไป แต่เบื้องหลังของเขา เราจะไม่รู้ทันความเป็นจริงอันนั้น เขาต้องจัดฉากสิ่งที่ดูสวยงามทั้งนั้น ถ้าดูความสวยงาม เราก็เชื่อความสวยงามนั้นไป แต่สุดท้ายแล้วอันนั้นเป็นพิษเป็นภัยทั้งหมดเลย นี่หวานเป็นลม ขมเป็นยา สิ่งที่ขมเป็นยาจะทำให้เราได้ดี

ถ้าเราอยากมีความสะดวก มีความมันง่ายนะ เราจะได้ผลงานนั้น แต่ถ้าเราพยายาม ไม่มันง่าย ต้องทำความเป็นจริงของเราขึ้นมา ธรรมและวินัย เวลาทำกิเลสต้องทุ่มกันทั้งชีวิตนะ ครูบา

อาจารย์เราสละชีวิตถึงได้สิ่งมา สละชีวิตเลย อยู่ในป่า แล้วสิ่งนี้เขาจะปิดกั้นว่าจะไม่ให้มีความเป็นไปนะ จะต้องทำอยู่ในขอบในเขต

ถ้าอยู่ในขอบในเขต มันก็เป็นการหลอกตัวเองตลอดไป เห็นไหม ปฏิบัติธรรมไม่สมควรแก่ธรรม ถ้าปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ต้องให้บุคคลนั้นลุกขึ้นมาเอง เวลาธรรมมันเกิด ธรรมะส่วนบุคคล ใจของผู้นั้นเป็นปัจจัยตั้ง รู้จากใจดวงนั้นขึ้นมา ถ้าใจดวงนั้นสะอาดบริสุทธิ์ มันก็จะสะอาดบริสุทธิ์ แสดงความสะอาดบริสุทธิ์มาโดยไม่เกาะเกี่ยวกับสิ่งใด เพราะอะไร เพราะธรรมนี้มีคุณค่าเหนือกว่าทุกๆ สิ่ง สิ่งที่เราทำของเราเป็นอามิส เป็นทาน เป็นบุญกุศล เป็นอามิส อย่างนี้เรายังต้องการแสวงหา แล้วสิ่งนั้นมันเหนืออามิสขึ้นมา มันพ้นไป มันอิมเต็มจากใจดวงนั้น มันเป็นธรรมของมันขึ้นมาขนาดนั้น แล้วอะไรจะมีคุณค่าเท่ากับใจดวงนั้นละ

ถ้าใจดวงนั้นพาเราก้าวเดิน ผู้ที่มีหูดาสว่างพาเราก้าวเดิน คนหูดาสว่างพาเราก้าวเดิน เราคนตาบอด เราก็กังเลสงสัยไปตลอด สิ่งทีลังเลสงสัย แต่ถ้าคนตาบอดกับคนตาบอดงูกันไปในะ จะปรึกษาหารือกัน จะมีความมุ่งหมายกัน มันจะเป็นไปด้วยความพอใจของเรา มันจะไปโดยความสะดวกสบายของคนตาบอดนะ แล้วถ้าคนตาบอดก็เอาตัวรอดไม่ได้ เห็นไหม

ในธรรมวินัยบอกว่า ถ้ามีโคน่าฝูงเป็นผู้ที่ฉลาด จะทำให้โคฝูงนั้นขึ้นฝั่งด้วยความปลอดภัย ถ้าโคน่าฝูงนั้นไม่ฉลาด ถ้าไม่ฉลาด จะโคน้ำวนในวัฏฏะนั้น น้ำวนก็วนไป เราก็อยู่ในวังน้ำวนนั้น อยู่ในวังวนนั้น อยู่กับหมู่คณะ อยู่กับพรรคพวก มันก็มีความอุ่นใจใจ เพราะตายร่วมกัน ตาบอดร่วมกัน ตาบอดไม่มีความรู้ร่วมกัน ก็มีความอุ่นใจว่าเรามีพรรคมีพวกไปด้วยกัน แต่คนตาดีพ้นออกไปจากวังวนของวัฏฏะ

สิ่งที่เป็นวัฏฏะ เห็นไหม เครื่องมือการพ้นจากวัฏฏะมันคืออะไรละ? มันคือธรรมและวินัย ธรรมและวินัย เห็นไหม เริ่มจากธุดงค์วัตร ๑๓ มันเป็นความลำบากลำบาก ทำไมเราต้องให้มันทุกข์มันยากขึ้นมา แต่เวลากิเลสมันเกิดขึ้นในใจ เวลามันทุกข์ยาก ไม่พุดถึงนะ เวลากิเลสมันบีบบี้สี่ไฟ เวลาทุกข์นี้ไม่เคยพุดถึงเลย

การประพฤติปฏิบัติ เวลาเราพิจารณา เราต้องเจ็บปวด เพราะเราจะฆ่าโรคนั้น เวลาโรคเรานักขึ้นมาเราต้องผ่าตัด การผ่าตัด การพิจารณา เราต้องการกำจัดโรคนั้น แต่การจะพิจารณา การจะผ่าตัด ก็ว่าเป็นความเจ็บปวด ก็ไม่กล้าทำ ก็ไม่ทำสิ่งใดเลย แล้วก็พยายามหาสิ่งที่สะดวกสบาย หาสิ่งที่ว่ารักษามันๆ แล้วก็พากันเหมือนกับวังวนอันนั้น โคน่าฝูงนั้นจะพาหลงวังน้ำวนไป แล้วก็เขียน

กันเป็นความเห็นของโลกเขา มันถึงเป็นความเห็นตื้นๆ ความเห็นของคนที่ว่าปัญญาตื่นเงินใจ ปัญญาที่มันละเอียดลึกซึ้งซึ่งมันต้องเอาตัวนั้นเป็นตัวตั้ง ตัวกรรมและวินัยเป็นตัวตั้ง แล้วเราต้องพยายามเปิดกว้างสิ่งนั้นขึ้นมา แล้วถ้ามันมีความผิดพลาดก็ต้องแก้ไขไปตามความผิดพลาด

คนเรามีผิดทุกคน มีผิดมีถูกในทุกๆ คน แต่ถ้าความผิดความถูกนั้นเพื่อประโยชน์กับส่วนรวม เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เราต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม แต่อันนี้มันไม่ใช่ประโยชน์ส่วนรวม มันเป็นความยึดมั่นของเขาขึ้นมา แล้วมันจะบิดเบือนต่อไปข้างหน้า ถ้าบิดเบือนต่อไปข้างหน้าแล้วเราจะเสียใจภายหลัง สิ่งที่เราไปประสบสิ่งนั้น แล้วเราว่าสิ่งนี้เสียใจ แต่มันเป็นเวลาล่วงไปข้างหน้านะ ยึดมั่นถือมั่นกันไป

ในสมัยก่อนพุทธกาลมีลัทธิต่างๆ มีศาสนาต่างๆ ก็มีมาอย่างนี้ในลัทธิต่างๆ แล้วศาสนาไหนก็ปฏิญาณตนว่าศาสนาของตนดีที่สุดๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ยอมรับศาสนาสิ่งใดๆ เลย เพราะในศาสนาต่างๆ ไม่มีมรรค แล้วเวลาเราพูดกันอยู่ที่นี่ เราไม่เคยเห็นมรรค เราก็อวามรรคของเราคือมรรคการดำรงชีวิตตามกำลังของเราขึ้นมา สร้างภาพขึ้นมาให้เป็นมรรค

แต่มรรคของครูบาอาจารย์เรา มรรคคือในหัวใจ ความเป็นไปของมรรคในหัวใจนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ยอมรับสิ่งใดๆ เพราะว่า “ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล” แต่มรรคของเรา ความดีของเรา คือความดีอยู่ในป่า ความดีของเราอยู่ในที่ลับ อยู่ในที่ป่าช้า อยู่ในที่ควร ทำอยู่คนเดียวในความดีอันนั้น ไม่ใช่ความดีในการประกาศอย่างนี้ ความดีในการประกาศอย่างนี้เป็นความดีเพื่อต้องการสิ่งต่างๆ ต้องการให้โลกยอมรับ แล้วเป็นความดีของเขา ความดีของเขามันแค่เป็นเรื่องของโลกเขา เรื่องของทาน เรื่องของศีล เรื่องของภavana มนุษย์ทุกคนทำได้ทั้งนั้นนะ แต่นักบวชนักปฏิบัติมันต้องพาทำให้ถึงที่สุดดี มันต้องเอาสิ่งที่เป็นสิ่งที่สุด สิ่งที่เป็นธรรมวินัยนี้ออกมาเจอจางกัน ออกมาให้เห็นกัน อันนี้มันถึงจะเป็นธรรม ความจริงใจ มันจะเกิดได้จากธรรมวินัยนะ

เราสงวนรักษาเพราะสิ่งนี้ สงวนรักษา เพราะสงวนรักษายา สงวนรักษาหมอ สงวนรักษาสิ่งต่างๆ ที่จะให้ทางนี้ก้าวเดินไป เราไม่ได้สงวนคนไข้หรอก คนไข้ทุกคนมันเกิดตายๆ สภาวะแบบนั้น แต่เครื่องมือแพทย์มันเป็นวัตถุ มันอยู่ได้นาน ธรรมและวินัยนี้เหมือนกัน จะ ๕,๐๐๐ ปีหรือไม่ ๕,๐๐๐ ปี เราต้องสืบต่อกันไป

ในมหายาน สิ่งที่ว่าป็นศาสนาเขาหมดไปแล้ว เขามีแต่สิ่งที่ว่าสภาวะแบบนั้น สิ่งที่อยู่
ปฏิบัติ (เทพสิ้นสุดเพียงเท่า)